

alimara

COL·LECCIÓ IMAS

Innovació i Metodologia en Afers Socials

Núm. 64. Desembre 2021

ISSN: 2659-5273

Igualtat i perspectiva de gènere

Cap a unes masculinitats del s. XXI: reflexions, consideracions i trànsits per a assolir unes relacions igualitàries, respectuoses i diverses

Miquel Far Ferrer

Departament de Psicologia
Universitat de les Illes Balears

 IMAS
Departament de
Drets Socials
Consell de Mallorca

Universitat
de les Illes Balears

El contingut de la REVISTA ALIMARA de l'IMAS està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial_SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons

Resum

Aquest article pretén indagar sobre un dels principals reptes sociològics i relacionals, que com a professionals i com a homes, trobam en aquest segle. Un desafiament que la quarta onada del moviment feminista ens reflecteix i fa viure a tothom, d'una manera més o menys conscient o amb major o menor voluntarietat, la necessitat de reconsiderar què significa viure, interioritzar i interpretar un tipus de masculinitat o un altre.

Si bé durant anys el patriarcat ens ha engolit amb una proposta hegemònica del que havia de significar ser un home i de com s'havia d'anar interioritzant una determinada subjectivitat masculina, és de nou l'alliberador i colpidor pensament feminista, així com les seves línies d'investigació, el que des de fa ja diverses dècades sacseja els fonaments sòlids i rígids d'aquesta masculinitat dominant, mitjançant el que coneixem com *men's studies* i la seva proposta d'un es noues masculinitats.

Per tant, la idea central d'aquest article és aproximar-se a aquesta proposta que són les noves masculinitats o masculinitats alternatives, per tal de conèixer, reconèixer i entendre aquestes opcions de models que ens encoratgen a reconsiderar aquesta socialització de gènere, els seus privilegis, desavantatges i conseqüències vivencials que el model hegemònic ens reporta, i que, al mateix temps, ens porta a una reconsideració profunda i íntima de com són les nostres relacions entre homes i dones, entre els homes mateixos i inclús amb nosaltres mateixos, i les implicacions que tenen aquestes relacions.

Paraules clau

Noves masculinitats, imaginari col·lectiu, neomasclisme, consciència de gènere i subjectivitats.

1. Introducció

«És que sempre és el mateix, que si les dones guanyen menys, que si no tenen els mateixos drets, que sí encara no tenen igualtat... i jo em deman fins quan? I a més, de nosaltres qui es preocupa pels nostres drets i qui ens defensa? Que a mi també em poden atacar o robar i tampoc arrib a final de mes, eh!»

«És que no podem ni obrir la boca... són unes feminazis, malsofrides!»

«Si és que inclús als centres educatius els mengen el cap amb tant de rotllo de la igualtat i tant de 25-N, i tanta comèdia de la diversitat i dels homosexuals, a on arribarem! (...)»

«Jo ja ajud a casa i estic pels nins. Què és el següent?»

Durant els darrers anys sentim, contínuament, conversacions plenes d'apreciacions, comentaris i frases com aquestes (els exemples podrien ser inabordables i aquí simplement en recull una petitíssima mostra). De fet, aquest augment considerable de narratives que interpel·len els homes a queixar-nos i a no deixar-nos «trepitjar» pel feminisme és totalment proporcional als èxits i a la representativitat simbòlica i real que va assolint el moviment feminista tant al nostre estat com arreu del món.

Aquesta realitat, la interrelació entre la bona salut del moviment feminista i la multiplicitat de resistències i reactivitats per part de molts d'homes cap aquest moviment (com per exemple, amb l'assoliment de determinades narratives neomasclistes o postmasclistes que ataquen qualsevol proposta que prové del feminisme), s'està convertint en un gran risc tant pel mateix moviment feminista, com per a totes les persones que treballam dins l'àmbit social. Encara més preocupant és l'escenari que darrerament estic apreciand de no ser capaços de generar, o millor dit de fer arribar, discursos alternatius, positius, igualitaris i no discriminatoris. Narratives que existeixen i que ens faciliten una comprensió correcta i no esbiaixada del que és la relació entre el feminisme i la masculinitat. Ser capaços de trencar amb aquesta interpretació fal·laç, buida de contingut i totalment intencionada de fer entendre el feminisme com un crit ferotge contra els homes, ha de ser un objectiu central en les nostres agendes professionals.

Perquè una cosa és realitzar un qüestionament sense palliatius d'una manera d'entendre la masculinitat, la qual permet un tarannà opressor, violent i virulent cap a les dones i cap aquells homes que viuen la seva masculinitat fora dels designis del que la masculinitat hegemònica i tradicional ha marcat, i un fet del tot diferent és dir que el feminisme va en contra dels homes i

de les seves llibertats. Desmuntar aquesta mentida omnipresent i extensa és un objectiu de justícia social, i el fet de generar una millor comprensió del que vol assolir el feminisme, mitjançant les masculinitats diverses o com popularment s'anomena noves masculinitats, és un deure que com a homes i professionals implicats en les transformacions socials hem d'interioritzar i assumir amb determinació, amb coratge i, al mateix temps, amb il·lusió.

Per a tal objecte, la proposta que aquí es presenta és una taleia que us oferirem com un viatge alliberador, empàtic i de comprensió que s'inicia des de la persona mateixa i es modela amb la nostra praxi quotidiana i amb les nostres relacions personals.

I quin és aquest punt de partida? Doncs aquell que ens fa ser referència de la construcció, per una banda, de la nostra pròpia concepció del que significa la *subjectivitat masculina*³ mateixa, i, per altra banda, la que ens converteix en una mena de far referencial de les persones amb les quals interactuem i treballem diàriament.

Sembla un gran repte, veritat? Doncs en realitat ho és, però no ens n'hem de preocupar en excés perquè per a entendre i assumir aquesta doble responsabilitat, que tenim com a professionals i com a subjectes actius, hi ha molta feina feta (i la que se segueix fent). Tot seguit, us ho exposam i compartim d'una manera detallada i fonamentada.

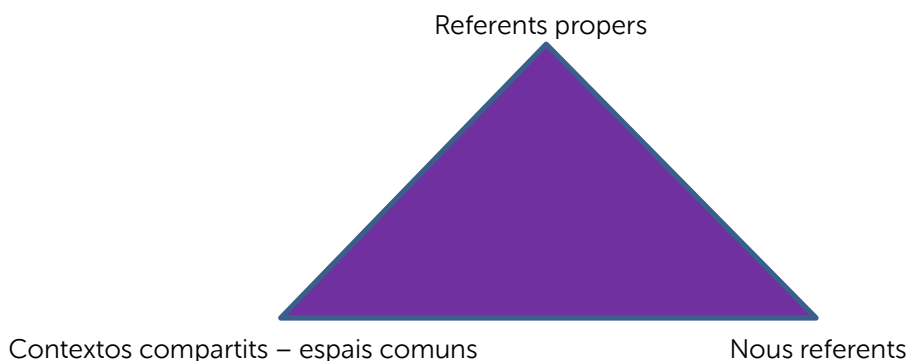
2. La tríada referencial com a element clau per transformar aquesta societat

«És necessari aprendre a navegar en un oceà d'incertesa a través d'arxipèlags de certesa» (Edgar Morin, filòsof i sociòleg francès).

A l'hora de poder explicar com n'és de transcendent i cabdal el nostre paper com a professionals dins aquest repte (que és donar a conèixer models de masculinitat alternatius i igualitaris), és fonamental que parlem d'una de les figures més rellevants al nostre país envers la lluita contra les violències masclistes: el doctor i professor universitari Miguel Lorente. D'aquest autor, hem après

³ La subjectivitat és, bàsicament, la propietat de les percepcions, els arguments i el llenguatge basades en el punt de vista del subjecte. Per tant, influenciats pels interessos i desitjos particulars d'aquest, sense deixar de pensar amb les coses que podem apreciar des dels diferents punts de vista. Des del punt de vista de la sociologia, la subjectivitat fa referència al camp d'acció i representació dels subjectes, sempre condicionats a les circumstàncies històriques, polítiques, culturals, etc.

la tríada següent, que és clau a l'hora de generar narratives més igualitàries i assolir altres subjectivitats masculines.

Centrem-nos en el primer angle d'aquesta tríada que és el que s'adreça als referents propers, encara que també explicaré, més endavant, que signifiquen els altres dos vèrtexs. Quan parlem de referents propers, pensam en totes aquelles persones que desenvolupen un paper referencial per a infants, adolescents i joves. Són les persones més properes dins de l'entorn familiar i social més estret, i aquelles que se'n fan càrrec en els grups d'esplai, que els entrenen en la pràctica esportiva, i que, en resum, interactuen dia a dia amb les noves generacions.

Si ho pensam bé, han estat i són aquests referents les brúixoles a partir de les quals el nostre jovent i la nostra infància busquen orientar-se, a més de desenvolupar un paper clau tant amb el desenvolupament i creixement personal com amb la construcció de la seva identitat. Per tant, les persones que treballam en l'àmbit social, si ho reflexionam un instant, hem estat, som i serem sempre figures referents. Uns referents que, com bé ens assenyala el sociòleg i activista social Jokin Azpiazu (2017) en la seva obra *Masculinidades y feminismo*, constantment podem facilitar «(...) noves representacions i imaginaris que projectin visions temporals de canvi». Aquesta alternança de representacions, de discursiva i de modelatge és vital, ja que, com el mateix Azpiazu ens indica, cal que com a referents siguem capaços de «crear incomoditats per trencar l'imaginari existent». Un imaginari⁴ que oprimeix, devalua i sotmet les dones, i aquells homes que no responen al model de masculinitat tradicional que se sosté i gravita entorn de la cultura masclista i al sistema patriarcal.

4 L'imaginari col·lectiu és un terme que s'atribueix a finals dels anys cinquanta a Edgar Morin, un dels filòsofs i sociòlegs més importants dels nostres temps, ens permet entendre el que coneixem com «ment social col·lectiva». Noció que fa referència, com bé explica Morin, al conjunt de símbols, mites, valors, desitjos i interaccions socials que es donen tant en una dimensió real com en una dimensió imaginària.

És amb aquesta intenció de canviar i transformar aquest imaginari on l'emplaçament de la tríada referencial adquireix més rellevància, significat i transcendència, ja que, com a professionals, tenim la capacitat, per un costat, d'anar produint cada cop més espais comuns o contextos compartits (el segon eix d'aquesta tríada) i de concebre'ls com els llocs o intervencions on puguem dialogar, debatre i, sobretot, fer que les persones que atenem prenguin consciència de com hem anat erigint aquest imaginari tan desigual i injust. Al mateix temps, dins d'aquests contextos de revisió, podem anar articulant noves narratives que busquin sostenir-se sobre la projecció i la necessitat d'una masculinitat alternativa, igualitària i equànime. D'aquesta manera, ens acabarem convertint en una mena d'enginyers i enginyeres socials amb capacitat de desarticular aquest sistema operatiu que és, al cap i a la fi, aquesta ment social compartida, el sistema patriarcal.

La nostra tasca com a referents propers de l'àmbit social, i molts de cops de l'àmbit socioeducatiu, és, per tant, multidimensional, perquè podem facilitar que es visibilitzin i convisquin alhora els tres elements sobre els quals es constitueix aquesta tríada referencial.

Com? Doncs, per una banda, com a professionals que d'alguna manera guiem i acompanyem les persones que atenem, hem de recordar i tenir sempre molt present que en tot moment som com una mena de mirall que, conscientment o inconscientment, podem trencar aquell imaginari que ens presenten i representen molts de cops les persones, famílies i grups amb els quals intervenim, ja que, com molt bé sabem, la nostra funció de modelatge social i relacional és tan transcendent que qualsevol paraula, acció, silenci, afecte o, inclús, qualsevol actitud corporal que mostrem es pot convertir en font o recipient d'un canvi o d'una realitat sempiterna.

Paral·lelament, cal que siguem proactius a l'hora no sols de generar aquests espais de transgressió i transició cap a un altre imaginari, sinó per a donar visibilitat a aquells homes públics (nous referents, tercer angle) que es mostren sensibilitzats amb el moviment feminista. Fins i tot, fent de la curiositat un bastió on es donin a conèixer i a reconèixer aquells «nous homes bons», com diu l'antropòleg i expert en masculinitats Ritxar Bacete (2017). D'aquesta manera, a més, podem recuperar de l'exili de l'anonimat aquells homes bons que sempre han existit i que s'han mostrat aliats del feminisme en èpoques tan poc favorables per donar suport a la lluita per la igualtat.

Però també hem de ser àgils i diligents a l'hora de crear aquests contextos en què la gent que és atesa i interrelaciona amb tu pot anar trobant, vivint i interioritzant aquesta necessitat de regeneració de l'imaginari col·lectiu. Les possibilitats per assumir aquests rols i generar aquests contextos són múltiples i, com veurem a continuació, tot comença dins de la persona mateixa i com hom ha interioritzat la seva pròpia subjectivitat masculina.

3. Recorrent la subjectivitat masculina. Una travessia en primera persona. Primeres reflexions i consideracions

«La vida és una navegació difícil sense una bona brúixola»

(José Luis Sampedro, escriptor, humanista i economista espanyol)

Com bé sabem les persones que treballam en aquest àmbit, un dels aspectes més rellevants, al qual hem de dedicar una atenció més especial i sostinguda, és el que anomenam treball personal. No s'aconsegueix una cura de tot allò que ens mobilitza, ressona i ens exposa a patir tota una sèrie de dificultats, inclús patologies terribles, per a la nostra persona i per a la nostra ocupació.

Per tant, dins les nostres agendes personals i professionals, cada cop més, afortunadament, dedicam més espais i més temps a cuidar-nos i a escoltar-nos. És per aquest mateix raonament, pel qual hauríem de considerar que és fonamental que observem com ens situam envers la igualtat i, en particular, amb el que significa per a nosaltres ser un home en aquest món i en aquest segle. Per aquest motiu, el primer pas que cal considerar com a professional i com a persona, seria valorar quina és la nostra actitud respecte a la temàtica aquí tractada, ja que, si bé una bona part de nosaltres tenim una predisposició absent de prejudicis i resistències envers el desafiament de la igualtat i el treball amb les masculinitats alternatives, un percentatge força significatiu utilitzam, com bé assenyala el sociòleg i sexòleg Erick Pescador (2004), determinades estratègies d'escaqueig o de resistència. Per tal motiu, consideram que ens pot enriquir molt donar a conèixer algunes d'aquestes resistències clàssiques:

- La llei eterna dels costums i hàbits socials: és una narrativa molt estesa i present. Són aquells comentaris tipus: «És que canviar la mentalitat de la gent és molt difícil», «Després arriben a casa seva i senten el que senten». Raonaments que disten d'assumir el rol de responsabilitat que tenim com a referents que som, a més de sostenir les realitats d'injustícia i desigualtat que trobam.
- L'estratègia de negar l'evidència o de minimitzar-la. Són comentaris com per exemple: «És que no podem ni fer un acudit o tirar una floreta». Actituds que en realitat no són més que un reflex fidel del que la societat fa amb les violències masclistes: minimitzar-les, negar-les i, fins i tot, ignorar-les.

- L'estratègia de pensar o deixar entendre que hem avançat molt o de poder relaxar-nos, com si el canvi ja s'hagués assolit i no estiguéssim a l'inici d'aconseguir una societat més justa.
- L'estratègia de justificar el que és injustificable: són totes aquelles dialèctiques que legitimen determinades conductes sota els paraigües de la generalització o la «normalització» («Tothom ha estat jove i tothom ha fet determinades coses» o «Són coses d'infants»). O aquelles cites que apellen al mal comú («Les dones també tenen tela», «Elles són més malicioses o més cruels») com si aquestes també no fossin conductes menyspreables i que s'han d'abolir. Per cert, si reflexionem uns instants, darrere d'aquests arguments s'amaga una de les construccions de la subjectivitat femenina que més masclisme comporta: la de construir una alteritat femenina fonamentada en el principi pel fet que elles han de ser bones, nobles i irreprotxables, com si no poguessin ser com elles vulguin!; inclús, per descomptat, múrries, cruels o malvades (encara que com hem dit aquestes siguin conductes rebutjables).
- L'estratègia de més del mateix: actitud que se sustenta pel fet de participar o organitzar esdeveniments entorn del 25-N o el 8-M, com si fossin una prova irrefutable de la consciència i sensibilització individual i col·lectiva, i no com es dona en moltes ocasions, una simple aparença que amaga una realitat de no canvi.

Altres conductes que són interessants d'analitzar són el que denominem escapoliments comuns, entesos com aquelles excuses i justificacions buides de contingut que s'utilitzen per no dedicar temps ni esforços a combatre el patriarcat i el poder que aquest té. Com a exemples d'aquest tipus d'arguments, Pescador (2004) ens parla de:

- Posposar. «Si és que no arribam a més», «Sí, jo entenc que la igualtat és important, però és que som un cul-de-sac». Aquest argument fa referència a tota aquella dialèctica que gira entorn de la sobrecàrrega de feina que porta tothom, fet que, no cal dir-ho, és cert, però que tampoc pot ser un recurs per a no adreçar-nos a aquesta responsabilitat i per a no sumar-nos al canvi.
- Menysvalora: «Sí, sí, ja ho tindrè en compte», «Com si això fos el més rellevant». És col·locar en un segon lloc, o a vegades en un tercer o quart, el que és, sense cap mena de dubte, una urgència i una prioritat social. A més, és un aspecte que repercuteix en beneficis que van més enllà d'aprendre sobre igualtat i que permet una millora de la comunicació, la reducció de la conflictivitat, la cohesió grupal, l'empatia mútua i un llarg etcètera dins els nostres espais de feina i dins les nostres dinàmiques relacionals.
- Utilitarisme femení. Es dona quan els professionals homes s'escuden darrere d'arguments com els següents: «Això és millor que ho tracteu vosaltres, controlau més i estau més preparades». D'aquesta manera, de nou, es normalitza la discriminació i, al mateix temps,

els companys es col·loquen en una posició de no poder i de no sentir-se interpellats per aquest tema, la qual cosa genera un efecte de sobrecàrrega a les nostres companyes i de no protagonisme i assumció de la responsabilitat que els homes hem de tenir dins el canvi social. Per altra banda, cal dir que es perd, un cop més, una imprescindible oportunitat de mostrar-nos com a referents positius.

- Pilotes fora. «Què més volen que facem? Ara també d'experts amb igualtat! Jo no arrib a més!». És un argumentari molt ben construït per a desatendre la responsabilitat que ens correspon i per a externalitzar aquesta tasca que hem d'assumir i desenvolupar a poc a poc i dia rere dia.

Si bé és cert que el llistat d'estratègies és molt més ampli, consideram que aquest petit resum us pot suposar un bon punt de partida per a tenir una revisió pròpia de com ens situem respecte a aquestes temàtiques. Tanmateix, ens agradaria poder estendre'ns i considerar altres aspectes que consideram que són molt útils a l'hora de fer una mica més de treball personal envers la igualtat i a les masculinitats. Són en realitat micromasclismes* que apareixen i es reproduïxen en els vostres llocs de feina i amb les vostres interaccions diàries:

- Tots aquells comentaris i comportaments que es donen en la relació diària amb les persones que atenem i que clarament representen una escenificació diferencial en funció de si ens estem relacionant amb un home o una dona. Per exemple, quan assignem característiques especials a ells o a elles («vosaltres sou molt més curioses i cuidadores; vosaltres sou més valents i atrevits»), o quan atribuïm rols diferents en funció del gènere i, per tant, prescrivim tasques o compromisos en funció d'aquests rols.
- Amb els usos que es fan del llenguatge de forma quotidiana, i no sols ens referim a l'ús sexista del llenguatge, aquell que exclou, invisibilitza, devalua i subordina les dones. També ens referim a les cadències o en el llenguatge utilitzat si la comunicació s'estableix amb un jove o una jove (per exemple: quan tenim tons paternalistes i sobreprotectors amb elles i tenim postures més rudes i seques amb ells, apel·lant, a més, a la seva virilitat).
- O per exemple, altres qüestions bàsiques com són els usos dels espais compartits o la designació de les tasques o de les propostes grupals.
- Una altra àrea transcendent, quant a valor simbòlic i de socialització diferencial, és tot el que gravita entorn del món emocional i de les cures. La pregunta seria, ¿fins quan mantindrem propostes diferents o aproximacions emocionals i de responsabilitat distants a l'hora d'assignar cures en funció de si ens adrecem a homes o a dones?
- I respecte a l'ètica de les cures i de l'autocura, cal tenir en compte la poca presència i la quantitat d'absència d'aquesta cultura. Seguim projectant cap als homes estereotips que els caracteritzen com a desordenats, amb poca cura, proclius al risc, centrats en si

mateixos i desconectats de la resta i de l'entorn que els envolta. En canvi, les nostres projeccions de la subjectivitat femenina fan que constantment els demanem que es comportin amb decòrum, que siguin cuidadores, delicades, bondadoses i servicials. Però no sols de cara a les persones que atenem hem de fer un canvi de paradigma respecte a les cures, sinó que ens urgeix que tothom es miri i es mesuri respecte a aquesta ètica de les cures als nostres equips de feina, perquè és bàsic que siguem capaços de reconèixer on ens ubicam dins l'exercici de la funció de la persona que té cura o com a sol·licitants d'aquesta atenció.

- Finalment, és fonamental que ens plantejem com hem interioritzat dues concepcions sobre les quals se sostenen les desigualtats: l'androcentrisme i l'heteronormativitat.

Primerament, voldríem esclarir que quan parlem d'androcentrisme o de mantenir una mirada androcèntrica, ens referim al fet de, com defineix la doctora en psicologia Montserrat Moreno (2018), «considerar l'ésser humà de sexe masculí com el centre de l'univers, com la mesura de les coses, com l'únic observador vàlid del que succeeix al món, i com l'únic capaç». Mantenir, encara que sigui d'una manera inconscient, aquest biaix androcèntric permet, en realitat, que es reproduïxin un cúmul de discriminacions i injustícies cap a les dones i cap a determinats homes, les quals estam obligats a corregir i eliminar. Aquesta tasca implica evitar que les activitats i els valors femenins es masculinitzin. És més, tenim el deure de revertir l'ordre de les coses per a reivindicar la cooperació, la solidaritat, l'afectivitat i l'emotivitat, així com les cures com a valors universals, i que aquestes estiguin lliures de categoritzacions socials. Només d'aquesta manera, podrem superar aquest gran obstacle que representa l'androcentrisme, el qual no ens permet avançar cap a la conquesta de totes les potencialitats que tothom té.

- En darrer lloc, un altre escull al qual consideram que hem de parar una atenció especial i uns instants de reflexió i de valoració és l'heteronormativitat, ja que, avui en dia, com a referents que hem dit que som, formam part de la cadena de transmissió educativa i socialitzadora que en moltes ocasions presenta com a normativa i comuna l'heteronormativitat. La filiació a aquesta norma es dona massa sovint d'una manera espontània i repetitiva quan donem per vàlida la idea que la immensa majoria de les persones amb les quals ens relacionem diàriament són heterosexuales. És, perquè ho puguem entendre d'una manera senzilla, com quan considerem que totes les persones

dels nostres entorns laborals i relacionals són cisgènere⁵, sense contemplar que poden existir persones trans o no binàries, sense anar més enfora.

Si no esmentem l'heterosexualitat com un desig més, com una opció més, l'establim com a norma i com a única expressió legítima de la sexualitat i, com bé sabem, la realitat i la llibertat individual i col·lectiva ens demostra que això no és així i que el ventall de possibilitats és molt més ric i divers.

En definitiva, la nostra intenció amb totes aquestes primeres consideracions i reflexions entorn de com ens col·locam respecte de les relacions de gènere i la igualtat així com en la construcció de les subjectivitats femenines i masculines, és animar-vos que interioritzeu allò que assenyala Paulo Freire (1972) com a consciència de gènere, un propòsit que ens permetrà reflexionar sobre el món que ens envolta i ens permetrà elegir un curs d'acció determinat, amb informació i fonamentat en una reflexió crítica constant. Un procés de reflexió crítica emmarcat en les experiències de desigualtat de gènere (i altres formes de desigualtat) que hem desglossat i que us permetrà promoure un creixement personal, professional, de consciència política i social, així com d'activisme social.

4. Les noves masculinitats com a opció de trànsit cap a unes relacions més igualitàries, respectuoses i diverses

Al llarg d'aquest article hem anat mencionant diversos conceptes com masculinitat, noves masculinitats, masculinitats alternatives o igualitàries, etc. Consideram que un cop entrats en matèria i encara amb el repte d'assolir una consciència de gènere a les nostres vides i a les nostres professions, el nostre objectiu immediat és donar llum sobre què entenem, des dels estudis de gènere, que són els conceptes esmentats abans. Per això, a manera de reflexió, resulta interessant introduir la petita qüestió següent: considereu que en totes les societats s'entenen, es viuen i s'expressen les relacions i les diferències de gènere de la mateixa manera?

⁵ Cisgènere (escurçament cis) és un neologisme i tecnicisme d'origen alemany propi del camp interdisciplinari dels estudis de gènere. Es considera cisgènere a les persones les quals la seva identitat coincideix amb la del gènere que se'ls assigna en néixer. L'oposat a cisgènere és transgènere. Ser cisgènere compren una alineació entre la identitat de gènere, el sexe anatòmic i el comportament que s'estipula que és acord amb el gènere anatòmic.

Estam gairebé segurs que si heu recapacitat durant uns instants i heu revisat les vostres pròpies vivències, les dinàmiques personals, professionals i familiars en les quals us moveu o si pensau en la diversitat de persones que us heu trobat al llarg de la vostra vida, la resposta que donareu és que no: que ni totes les societats, ni totes les persones no entenem ni vivim les relacions de gènere de la mateixa manera.

Un fet molt semblant succeeix amb el concepte de masculinitat. És a dir, la majoria de nosaltres lligam aquest concepte a un conjunt de característiques o trets distintius que assignam als homes. Aleshores, és molt comú que a la nostra cultura occidental imaginem les dones i els homes com a posseïdors d'unes característiques o subjectivitats diferents. Això no obstant, el que interessa de l'estudi sobre les masculinitats és entendre i conèixer que no sempre ens hem manejat amb un concepte de les dones i dels homes d'una manera tan antagònica. Com assenyala l'activista, historiador i sociòleg expert en sexologia Jeffrey Weeks (1998) «Mentre que a altres cultures hem vist les diferències (sexuals) com a fluïdes i complementàries, nosaltres tenim la tendència de veure-les com a definitòries i oposades».

Aleshores, la primera qüestió que ens hauríem de plantejar seria la següent: en quin moment començarem a pensar i entendre la masculinitat no tant com una distinció qualitativa, sinó com un concepte contraposat a allò que es defineix com a femení? La resposta ens l'ofereix una de les figures més importants en l'estudi de les masculinitats, la sociòloga Raewyn Connell (2003). Per a aquesta autora, quan parlem de masculinitat, tal com la concebem en l'actualitat, ens referim més bé a un producte històric bastant recent. De fet, com a objecte d'estudi es constitueix des d'èpoques molt properes a la nostra.

Per tant, amb la intenció de poder comprendre com s'ha anat convertint la masculinitat en un producte històric i en un objecte d'estudi, pensam que és interessant fer una aproximació a aquest camp d'investigació a través de tres processos que es donen quasi de manera continuada.

El primer procés és el que apareix lligat al desenvolupament d'un ampli camp de recerca sobre la sexualitat i la diferenciació sexual durant el període que se situa des del s. XIX fins a mitjans del s. XX. Posteriorment, ens trobem amb un segon període de qüestionament dels models i mandats de la masculinitat que coneixem com a període de crisi de la masculinitat, que es dona entres les dècades dels seixanta i dels setanta. Finalment, un tercer període és el que es produeix quan sorgeixen els corrents feministes i els moviments polítics reivindicatius sobre el gènere i les relacions de gènere. Cert és que m'encantaria poder fer un abordatge extens i minuciós d'aquests tres grans períodes, però per una qüestió d'extensió i de prioritjació, en aquest article em centraré més en els dos darrers.

5. El període de crisi dels models masculins

El primer que farem, i que és bàsic per a entendre aquest període, és contextualitzar i ubicar aquest corrent d'estudis sobre la masculinitat dins una conjuntura molt particular que moltes persones han denominat com el «període de crisi en la masculinitat».

Per què sorgeix la necessitat de parlar d'un període de crisi de la masculinitat? Doncs perquè ens trobam en un moment històric en què diversos valors socials associats, o socialment reconeguts, a les velles definicions de masculinitats (com la virilitat, l'ombria, el fet proveïdor, la protecció, la fortalesa, etc.) han perdut certa vigència o significat, mentre que noves falques o interpretacions del que significa la masculinitat no s'han establert d'una manera clara.

A més, ens trobam en una època de grans transformacions socials i d'una sèrie de factors socioeconòmics lligats al sistema industrial capitalista, sobretot a països com els Estats Units o el Regne Unit, que influeixen en els models i mandats de la masculinitat. Així, es dona l'aparició de canvis en la composició de la força del treball i en el treball mateix, al mateix temps que es produeix un desplaçament de la societat industrial cap a una societat més productora de serveis i d'informació. Aquesta transició facilita que moltes dones facin incursions dins d'aquest nou model d'economia i s'incorporin a aquests nínxols de treball. Aquest fet suposa que també ara són les dones les que passen a aportar ingressos que les seves famílies necessiten, per a poder mantenir els nivells de vida que fins aleshores han estat sustentats per un únic sou que arribava des de la figura masculina d'un marit proveïdor.

Aquest canvi de paradigma relacional i funcional és força important, ja que suposa una permutació de les posicions de poder dins de les relacions entre homes i dones. Com molt bé assenyala l'antropòloga estatunidenca Marvin Harris (2011):

«Se suposava que les dones devien acceptar una posició de subordinació tant a casa com als seus llocs de feina. Aquest fet tenia cert sentit mentre l'home podia portar el pa a casa; però quan el cost de criar fills es va disparar, el segon sou de l'esposa-mare es convertí en essencial per a les parelles amb aspiracions de classe mitjana. El vernís sentimental —la «mística»— que enaltia l'explotació inherent als tradicionals rols sexuals comença a esqueixar-se. Tot l'edifici de l'imperatiu marital i procreador, amb els seus dobles patrons victorians i la seva hipocresia patriarcal, es va començar a ensorrar».

De fet, pensau si és important aquest canvi de paradigma i l'efecte que va tenir en l'àmbit de transformacions i canvis dins la societat, que aquesta nova realitat va donar peu que als Estats Units de la dècada dels setanta sorgissin els denominats *men's studies* (els estudis dels homes).

En aquesta conjuntura, estam segurs que coincidireu amb la nostra anàlisi, en què aquest context de crisi i de transformació no es va cenyir únicament a un pla socioeconòmic, sinó que

estam enfront d'un autèntic canvi de paradigma cultural i relacional que es reflecteix en molts dels escenaris del nostre dia a dia. Així, en el terreny de les idees i de les creences, apareixen nous qüestionaments que contribueixen a confrontar aquelles explicacions i narratives totalitàries existents fins aleshores sobre les relacions entre gèneres, i, sobretot, amb tot el que és relatiu a l'atribució com a masculí o femení. Per tant, aquest nou paradigma va facilitar que a partir dels anys setanta florissin estudis i investigacions que reivindicaven nous relats i noves òptiques a l'hora d'estudiar què significava la masculinitat.

6. Noves anàlisis de la masculinitat: a l'estela dels corrents feministes i els moviments polítics reivindicatius

L'últim procés que constitueix aquesta tríada i que ens permet entendre aquest producte històric recent que és la masculinitat com l'entendem actualment, és el que es genera com a resultat de la força existent entre els moviments d'alliberació de les dones i dels col·lectius de diversitat sexual. Arran d'aquestes sinergies i d'un interès notable per part del món acadèmic (que es traduirà en un gran nombre d'estudis, publicacions i investigacions), sorgeix un replantejament meditat i serè del que significa ser home. Una reflexió profunda que és fruit de la crisi abans mencionada i que es dona un cop que molts d'homes manifesten la seva dificultat de romandre i complir amb els dissenys i rols que històricament se'ls havien assignat. En resposta a aquesta impossibilitat de mantenir-se en aquests mandats de la masculinitat més tradicional, el món acadèmic es fa ressò d'aquesta situació i dona lloc a un fecund corrent de pensament i d'investigació sobre el concepte de masculinitat. En aquest cas, l'objecte de reflexió és molt més ampli del que havia estat fins aleshores i, sobretot, no se circumscriu a l'àmbit de la sexualitat.

D'aquesta forma, dins dels àmbits acadèmics apareixen dos plantejaments fàcils de diferenciar. Per una banda, en especial en els primers estudis, observem com l'estudi de la masculinitat es lliga a qüestions com la rellevància de la competitivitat com a element de socialització entre els mascles, les dificultats i els problemes que pateixen els homes per la seva escassa competència emocional o els problemes relacionals i psicològics que sofreixen aquells que no responen als estereotips de la masculinitat hegemònica. És, per tant, un primer estadi d'investigació que, com sintetitza Connell, reflecteix que els homes comencen a ser mirats com a éssers amb gènere: per tal cosa es fa evident que «el rol masculí era opressiu i que havia de ser canviat o abandonat».

Des de la nostra òptica, aquest conjunt d'estudis aporta un element terapèutic i alliberador molt interessant. Així i tot, i reafirmant l'efecte positiu i capacitador que té aquesta línia d'anàlisi, el cert és que en línies generals a aquestes recerques els manca una certa sensibilitat cap a les relacions entre homes i dones, o entre els mateixos homes, i com aquestes operen, en massa ocasions, des d'unes desigualtats i una distribució del poder poc equilibrat. És com si aquesta mirada introspectiva cap al malestar dels homes que segueixen els mandats de la masculinitat hegemònica no donàs espai per a veure el sofriment de les dones i dels col·lectius de diversitat sexual. Desafortunadament, aquesta observació encara segueix molt vigent en determinats trànsits que realitzen alguns homes, els quals sembla que fan una aposta individual, sense desig de trencar el sistema patriarcal que manté aquestes injustícies i desigualtats.

Per fortuna, aquest buit es començà a omplir en un segon període on apareixen reflexions crítiques del pensament feminista que col·loquen de nou el focus d'atenció sobre les situacions de desigualtat que pateixen les dones i determinats col·lectius d'homes, al mateix temps que interpel·len els homes per a no perpetuar la configuració existent de les pautes de gènere derivades del sistema patriarcal. A més a més, aquest segon grup de treballs destaca que és mitjançant les estructures socials i institucionals que conformen la societat que s'exerceixen i es refuten aquestes desigualtats. Per tant, aquests estudis plantegen la necessitat que es donin canvis tant a les esferes privades com a les esferes públiques i de poder.

Aquesta influència de les ciències socials en els estudis sobre la masculinitat s'anirà consolidant als anys vuitanta del segle passat, precisament dècada en la qual apareixen el que avui en dia anomenem noves masculinitats. És a dir, una concepció o concepcions de la masculinitat que transgredeixen una noció caduca d'aquesta. I quines són aquesta o aquestes propostes que ens brinda un nou model de la masculinitat? En què es diferencia aquesta nova concepció? Per a donar resposta a aquesta proposta o propostes alternatives, considerem que cal definir primerament d'un mode clar i minuciós quina és la masculinitat hegemònica o tradicional.

7. Indagant sobre el concepte de la masculinitat hegemònica

El concepte de masculinitat hegemònica es comença a utilitzar i reconèixer com a tal gràcies a una teoria social de l'esmentada sociòloga Raeywen Connell (2003). Per a elaborar la seva anàlisi de la masculinitat, aquesta autora emprà el concepte d'hegemonia del filòsof i teòric marxista Antonio Gramsci (1972). Per a Gramsci, l'hegemonia de les classes dominants es reproduïx culturalment sobretot a través de l'educació, les institucions religioses i els mitjans de

comunicació. Per tant, Connell suposa que l'hegemonia de la masculinitat també es reproduïx des de les institucions, les quals aboquen la societat a una idea de dominació i superació dels homes per sobre de les dones. Segons aquesta sociòloga, aquesta idea és el que defineix aquest tipus de masculinitat que és el més representat dins la nostra societat.

A més, dins aquesta teoria social sobre les masculinitats, l'autora descriu tres tipus de masculinitats que ens sembla interessant que coneguem. Per una part, ens parla d'una «masculinitat subordinada», la qual fa referència a com els homes hegemònics sotmeten aquells homes que ells consideren inferiors (per exemple, tots aquells que no són heterossexuals). Després, trobam una altra masculinitat que l'autora defineix com «masculinitat còmplice», que són aquells homes que sense fer un ús diari de tots els valors o mandats de la masculinitat hegemònica tenen una actitud passiva que els du a no plantejar-se l'*statu quo* o a intentar canviar els components de la cultura masculista, ja que, en realitat, aquests obtenen una sèrie de privilegis i beneficis derivats d'aquest sistema patriarcal que les dones no tenen. Per tant, amb aquesta actitud o elecció personal aquests es converteixen immediatament en còmplices dels homes hegemònics. Per a acabar, Connell ens parla d'una «masculinitat marginada», que es dona quan apareixen condicionants racials. Per a aquesta sociòloga, la masculinitat hegemònica té molt de cultura blanca i per a aquests homes mantenir l'autèntica masculinitat i virilitat passa també per marginar i discriminar altres ètnies i altres races.

Una darrera aportació sobre la masculinitat hegemònica que fa Connell és el fet que per a ella els homes hegemònics, amb el seu model, a mesura que els temps evolucionen, intenten desenvolupar una proposta d'aparent transformació, com una mena d'adaptació irreal als nous temps. Això sí, sempre amb la intenció de perpetuar el seu model, ja que encara que hi hagi petites transformacions o discursos moderats, al final no hi ha un canvi de fons sinó d'aparença, que es pot exemplificar amb expressions com les que he assenyalat al principi d'aquest article («No si jo estic a favor de la igualtat, però crec que exageren quan diuen que encara fa falta molt»).

Un altre autor que ens aporta molta llum a l'hora d'entendre aquest concepte de la masculinitat hegemònica és el sociòleg Michael Kimmel (2019). Per a ell, la masculinitat hegemònica es desenvolupa des de la construcció cultural de la masculinitat i, des de la seva anàlisi, existeixen quatre característiques inherents que els homes han de complir per a respondre a aquest model de la masculinitat. Quatre característiques que l'autor pren de l'obra de Deborah Sarah David i Robert Brannon, *The Forty-Nine Percent Majority: The Male Sex Role*. En essència, aquests trets es fonamenten sobre el desprestigi cap a tot allò que s'entén com a femení. És a dir:

- «Res de mariconades». No es pot ni mostrar, ni tenir cap atribut que es lligui a res que simbolitzi la feminitat. Ser, per tant, un home de «veritat» significa rebutjar tot allò que és femení, inclús amb l'ús de la violència per mantenir aquest bastió de la virilitat (és per aquest fet que no ens pot sorprendre com és de present l'homofòbia o la misogínia dins

aquest exercici de la masculinitat hegemònica). A més, com ens indica molt encertadament la filòsofa feminista i historiadora Elisabeth Badinter (1993), el problema és que connotam el que és femení com a negatiu per se, ja que lligam a la idea de feminitat creences i representacions de debilitat, vulnerabilitat, inferioritat o inestabilitat.

- «Ser important», amb estatus social, amb transcendència, amb rellevància, amb èxit i visibilitat. Si ho pensam un moment, totes aquestes característiques denoten poder, i aquest és un tema molt masculí que a més es correlaciona molt amb la competitivitat. Per tant, transcendir i pujar dins l'escala del reconeixement social i productiu serà fonamental per a realitzar-se com a home.
- «Ser fort i dur com un roure». Aquest enunciat concentra dues dimensions rellevants a l'hora d'estudiar la masculinitat: la dimensió actitudinal i l'emocional. Perquè, per a ser com un roure, un no ha de mostrar ni emocions ni sentiments. Al mateix temps, s'ha de mostrar com autosuficient i autònom.
- «Ser capaços de fotre o enviar a porgar fum als altres». És un imperatiu que denota la familiaritat amb la qual els homes podem viure el risc (sense pensar i avaluar les conseqüències que aquest té, ja no només per a nosaltres sinó pels que estan per nosaltres). Al mateix temps, aquest tret familiaritza els homes amb l'agressivitat i, de nou, amb la violència, recursos que ens permeten subordinar els altres i fer un exercici constant de demostració del nostre poder.

Des del nostre punt de vista, el més important d'aquestes interpretacions de la masculinitat és l'accent que es posa en els processos de socialització, a partir dels quals podem deduir que la masculinitat és el resultat d'una construcció social. Una construcció mitjançant la qual els homes aprenen i interioritzen uns determinats papers i patrons socials que es reflecteixen en els estereotips de gènere. Una idea que molt encertadament ens suggereix la professora i investigadora Àngels Carabí (2000): «No es neix home, un es va convertint en home».

Per tant, i com molt bé assenyala la filòsofa i referent del pensament postestructuralista Judith Butler (2006), al final la representació de la masculinitat no deixa de ser com una mena de performativitat i de metàfora teatral. Una representació marcada per una mena de «guió cultural» o, com ens agrada dir, «guió oficial», en el qual, a més dels quatre imperatius que ens ha ensenyat l'obra de David i Brannon, hi trobam un munt d'altres trets i mandats, amb els seus respectius rols i papers que concreten d'una manera molt nítida el que representa la masculinitat hegemònica.

Anem, per tant, a conèixer una mica més sobre aquests mandats i representacions.

- Dos constructes que correlacionen amb la idea de tenir èxit social són el fet que els homes han de ser actius i, per tant, productius. És per això que els homes porten tan

malament la falta de productivitat i d'activitat. Per cert, una productivitat i una activitat que ha de ser reconeguda i exposada en públic, perquè sense ser observada no hi ha representació que s'entengui amb la seva totalitat.

- La masculinitat es mostra a través de la valentia, el coratge i la força, encara que després el vertigen i la por s'apoderin de nosaltres a l'hora de parlar de sentiments, temors i d'emocions. Així, els homes ens presentem mostrant els nostres cossos com si fossin expositors de prestigi, ens mostrem poc tendres i poc propers físicament (sobretot entre els mateixos homes, no sigui cosa que es posi en dubte la nostra homenia) i ens sacsejam, ens donam cops i ens violentem els uns als altres com si no haguéssim de qüestionar aquest tracte.
- La sexualitat i el desig són conceptualitzats i racionalitzats per la masculinitat hegemònica com a una opció subjectiva de la qual se'n pot fer un ús egoista i poc empàtic. Interpretacions que afavoreixen i possibiliten que aquest tipus de sexualitat concebi les dones com un objecte que respon al desig masculí. A més, aquesta conceptualització ens porta a desenvolupar actituds i rols molt actius dins la sexualitat. D'aquesta manera, trobam homes que actuen des de la promiscuïtat més inconscient i poc empàtica, i que funcionen com a conqueridors i caçadors relacionals sense cap classe de mesura, sense oblidar l'ús com a puters que feim de les dones que exerceixen la prostitució, com si aquests cossos i aquestes vides fossin mers objectes de consum.
- Finalment, dos dels constructes més rellevants sobre els que s'ha edificat la masculinitat hegemònica són la idea de la violència i del risc com a mecanismes i opcions vàlides a l'hora de gestionar i resoldre conflictes personals i interpersonals. S'han naturalitzat i interioritzat tant aquests dos aspectes, que són viscuts com a propostes alternatives d'oci aparentment inofensives. Així, conduir de manera arriscada i temerària està tan present com afició com la lectura o la fotografia. Per altra banda, viure al límit també ens ha situat en una relació molt particular amb les drogues, relació que s'estableix, massa cops, des dels excessos i la manca d'autocontrol.

Però encara hi ha moltes més representacions, ja que a tots aquests rols els hem de sumar aquells comportaments clàssics que ens dicta el model hegemònic. Són els següents:

- Els homes han de ser «proveïdors», és a dir, han de ser ells els que han de fer la feina remunerada i portar el pa a casa.
- Han de ser «protectors», perquè el model hegemònic manifesta que les dones han de ser protegides pels homes, ja que sembla que elles no es valen per si mateixes.
- Han de ser «productors», entenent que els homes són els que generen coneixements, recursos i fonaments per a la vida i la societat on ens trobam.

- Han de ser «progenitors», per tant, són els que determinen que les dones puguin ser mares i puguin constituir una família.

El fet paradoxal que ens confronta la mateixa realitat actual per sobre d'aquests aspectes exposats és respondre si avui dia les dones realment ens necessiten per algun d'aquests comportaments. Perquè, si ho pensam, en realitat les dones no ens necessiten ni per a protegir-se, ni per a treballar, ni per a proveir, ni tan sols, si es vol, per a constituir una família.

Aquesta contradicció del model hegemònic és el que fa sentir molts d'homes totalment desorientats. I és, precisament, aquesta desorientació la que sustenta aquesta irascibilitat i aquest odi permanent cap al feminisme i cap a tot allò que ha desmuntat el guió esperat. És a dir, com molt bé ens il·lustra Michael Kimmel (2019), els homes sentim que ens han pres tota una sèrie de rols (com els que hem anat esmentant) i privilegis que ens pertocaven simplement pel fet de ser homes. Com que els nous paradigmes relacionals i de dinàmiques socials provenen de les transformacions socials i dels canvis que ha generat el feminisme, els homes que, d'una manera més o menys conscient, s'han aferrat al model hegemònic senten que aquest és l'enemic a batre.

De fet, si ens aturam a analitzar una mica tots els privilegis que van lligats a aquest model, podrem entendre perfectament que el dol en què el feminisme situa els homes no és senzill d'assimilar si no és per uns principis d'equitat moral o de justícia social pels quals renunciem a tots aquests privilegis que a continuació exposam:

- Poder i sensació de poder. Un privilegi que és molt ampli i atractiu, ja que ens suposa poder mostrar tot aquest poder des de molts d'angles, ja sigui des de la superioritat que sentim respecte a les dones o a determinats homes pel simple fet de ser homes, o pel fet de poder tractar d'una manera abusiva i poc cuidadora el nostre entorn.
- Sentiment d'acceptació i validació. És a dir, l'agradable i imprescindible sensació de pertànyer a una identitat col·lectiva, a una germandat que domina i sotmet el món i la resta de persones.
- Èxit sexual i eròtica del poder. Com ens explica el sociòleg Jesús Gómez (2004), sobre la masculinitat hegemònica hem construït socialment una aurèola d'atracció i de desig que causa que els homes i joves que segueixen aquest model obtinguin uns beneficis que es tradueixen amb èxit a l'hora de conquerir, en el prestigi de ser promiscu i en el desig de ser desitjat, privilegis que no aconsegueixen altres models de masculinitat més respectuosos, democràtics i empàtics. Per això, ens recorda la brillant sociòloga Carmen Ruiz (2017), cal que deserotitzem aquest prototip de «mascle». Com si no fossin suficients els privilegis lligats a la sexualitat, cal sumar-hi el que el filòsof i sociòleg Lionel S. Delgado (2019) denomina el «dret a viure amb seguretat», ja que és molt difícil que els homes

visquem assetjament o agressió sexual, i si els patim, en la majoria dels cops, aquests són exercits per altres homes.

- La no assumptió de les cures, així com del treball domèstic i reproductiu, amb tots els beneficis que comporta no responsabilitzar-se de la pròpia autocura i de la cura dels altres, en especial per la comoditat i la disponibilitat de temps que genera no assumir aquestes responsabilitats.
- Els privilegis laborals. La llista aquí també és considerable, ja que els homes, pel fet de ser homes, cobram més per a desenvolupar els mateixos treballs (escletxa de gènere), copam els càrrecs directius i de responsabilitat, tenim més facilitats per a accedir al mercat laboral (ja que la paternitat fins ara no ens ha perjudicat), se'ns valora més i se'ns qüestiona menys, i les càrregues familiars no solen condicionar la nostra carrera professional.

És clar que un ventall tan generós i tan profitós és molt i molt seductor i també ho és que, encara que només per un principi de justícia i equilibri social, els homes hauríem de desfer-nos de tota aquesta herència de privilegis. Beneficis que són al mateix temps entrebancs, contratemps i desigualtats que pateixen elles i molts altres homes. La veritat és que cal tot un exercici de contraproposta per a fer més i suggerir un trànsit cap a models de masculinitats més equitatius, justos i igualitaris. Quina és aquesta proposta alternativa i que, a més, ens fa veure que no és or tot allò que lluu? Doncs la proposta que ens va arribar fa molts d'anys i que ara cal que sigui el repte que tots els homes i professionals hem d'abraçar amb il·lusió, esforç i constància: les noves masculinitats.

8. Les noves masculinitats com a posicionament clau per assolir unes relacions igualitàries, respectuoses i diverses

Un dels fets més «curiosos» al mateix temps que contradictori pels professionals que fa anys que ens dedicam als estudis de les masculinitats i a la divulgació i treball en masculinitats igualitàries, és el fet que aquesta alternativa sigui vista, sobretot per una part important del col·lectiu masculí, però també per una part no menys significativa del femení, com una amenaça per als homes i com un una cosa negativa per a les relacions. Sense cap mena de dubte, i com hem analitzat durant aquest article, el neomasclisme aconsegueix generar una discursiva que fa viure i

entendre qualsevol iniciativa que prové del feminisme com a dolenta o amb mala intenció cap als homes, i, és clar, la invitació a unes altres masculinitats tampoc n'és una excepció.

El més sorprenent, i el que ens constata l'experiència directa, és que, en realitat, la majoria dels homes no saben que aquesta proposició de les noves masculinitats és sense cap mena de dubte una formulació de la masculinitat més sana, funcional i justa del que mai ha estat la masculinitat hegemònica. Perquè sí, és ben cert que podem parlar d'una sèrie extensa de privilegis com acabem de veure, però és que la contrapartida de mantenir-nos en aquest model tradicional no és intranscendent. Aquesta és una de les grans preocupacions i de les grans aportacions que fa el feminisme als homes, ja que, com molt bé ens expliquen els estudis sobre les masculinitats, el primer que hauríem de valorar els homes del feminisme és que reivindica per a nosaltres (mitjançant les noves masculinitats) un capital emocional ric, divers i lliure, contraposat al que la masculinitat hegemònica ens fa viure, un món emocional limitat, fosc i definit des de la parquedat i des dels dissenys d'aquells rols que ens fan mostrar com a homes freds, distants, «aparentment segurs», autònoms i deslligats emocionalment dels altres. Però és que el problema no es limita a aquesta vida emocional retallada que ens proposa el model tradicional, és que les conseqüències d'aquest model són moltes i molt terribles per a tots nosaltres:

- A l'àmbit educatiu. Des de fa molts d'anys, som la imatge del fracàs i de l'abandonament escolar, així com dels currículums menys qualificats.
- A l'àmbit de la salut. Les xifres són aterridores. Per a començar, els homes tenim una esperança de vida més curta que la de les dones (l'any passat aquesta diferència era al voltant dels 6 anys). Així, a Espanya, per cada vidu, hi ha cinc vídues. L'any 2019, dos de cada tres decessos per causes estranyes, és a dir, per circumstàncies que es produeixen per accidents o bé per distintes formes de violència, foren homes.

Els homes a Espanya ens suïcidam tres cops més que les dones. A més, entorn del 80% dels suïcidis que no queden en temptativa, són comesos per a homes.

Una dada que ens resulta molt interessant és que els homes sol·licitem menys cites a atenció primària i hi anam menys; però, en canvi, anem més a urgències. I és que els homes tenim més risc de desenvolupar malalties cardiovasculars i les desenvolupam més joves, igual que les malalties respiratòries.

Patim més accidents de trànsit i els decessos, així com les conseqüències d'aquests accidents, són més greus per a nosaltres. Cometem més infraccions i se'ns retiren més punts del carnet de conduir –Això té relació amb l'estil de conducció? Per descomptat!–. Lligat a aquests *modus vivendi*, també tenim més accidents i més greus durant les pràctiques esportives i, no cal dir-ho, practicam més esports de risc.

- A l'àmbit laboral, l'escenari també és esgarrifós. L'any 2019, el 93% de les persones que varen morir en el seu espai de feina eren homes. Més del 80% dels accidents que es produeixen a la feina, tant lleus com greus, els sofreixen els homes. Tenim més baixes laborals i les conseqüències són més greus, com en són les incapacitacions.
- Una altra àrea alarmant és la del consum de substàncies addictives. De nou superam, comparativament, les nostres companyes en gairebé el consum de tota la classe de substàncies: alcohol, cànnabis, heroïna, cocaïna, amfetamines i drogues allucinògenes. A més, presentam conductes de policonsum més accentuades.
- Respecte a la relació que tenim els homes amb el consum i les conductes de risc (com conduir impulsivament i de manera temerària), el psicòleg Terry Real (1995) ens planteja una reflexió molt interessant. Es tracta del fet que per molt que moltes investigacions ens indiquin que els homes cursam menys quadres depressius, el que ocorre és que ocultem aquesta simptomatologia per a no demanar ajuda, o millor dit, per a ser coherents amb aquell mandat de ser autosuficients i no necessitar ajuda. De tal manera, que el que s'amaga darrere de molts consums, de moltes conductes de risc i de molta violència són escenaris de dolor, sofriment, ansietat i depressió. Però és que el ventall a l'àmbit de la salut mental derivat d'aquest «estrenyiment emocional» (com diu Octavio Salazar (2018), un dels referents més reconeguts al nostre país sobre l'estudi de les masculinitats) és tan ampli que en ell podem trobar des de conductes antisocials, desafiants, problemes d'autoestima, d'addicció al sexe, gelosies extremes, problemes de parella, de criança i un llarg etcètera.
- Finalment, i ens podríem estendre molt més, però consideram que ja són prou significatives les dades compartides, voldria destacar un darrer apunt: el que relaciona la masculinitat amb la cultura de la violència i la criminalitat, perquè els efectes derivats de la naturalització i normalització amb la qual vivim la violència i els seus usos és tan freqüent que fa que els homes siguem els responsables de la immensa majoria dels delictes que es duen a terme (en un 90% dels casos, segons l'European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). Altres dades tràgiques que assenyalen la mateixa Organització Mundial de la Salut (OMS) són que el 96% dels homes assassinats i el 90% de les dones assassinades han estat víctimes de crims comesos per homes. D'aquesta manera, és molt fàcil entendre que el 90% de la població reclusa als centres penitenciaris del món siguin homes.

Realment, són alarmants les greus i terribles conseqüències que té la masculinitat hegemònica per als homes i per a la nostra societat (per un motiu d'extensió no entrarem a analitzar les tràgiques conseqüències que pateixen les dones i els col·lectius LGTBIQ+ derivades d'aquesta masculinitat, però ens donaria per moltes pàgines més). El que és trist, aleshores, és poder entendre que estem esperant els homes i els professionals per a sumar-nos a aquest procés de desconstrucció del model hegemònic. ¿Com pot ser que ens empassem tots aquests discursos

que diuen estar «a favor» dels homes i l'únic que fan és atacar el moviment que més ens ha atès al llarg de les darreres dècades? ¿Fins quan els homes i els professionals seguirem mirant cap a una altra banda i no assumirem que cal sumar-se aquesta proposta emancipadora, igualitària i de justícia social tant per a nosaltres com a persones que han estat segles i segles esperant la nostra reacció?

Les opcions per a transitar cap aquestes masculinitats són diverses i enriquidores totes, i totes de nou comencem per nosaltres mateixos. Recuperau el vostre capital emocional segrestat, sumau-vos al diàleg obert, responsable i sincer de les desigualtats, despreniu-vos d'aquests privilegis que tant ens tempten, però que al mateix temps ens fan perdre de vista el bé comú i propi. I, sobretot, incorporeu-vos a la cultura i l'ètica de les cures. Recordau que sou referència propera per a moltes persones, compartiu aquests coneixements i reivindiqueu que no, que no és cert que el feminisme vagi en contra dels homes, sinó que va en contra del que ha representat i representa la masculinitat hegemònica (una manera de ser homes que perjudica a tothom, encara que no per igual però sense deixar titella amb cap).

I recordau, com diu l'escriptora feminista Audre Lorde (1984) que «No desmuntarem la casa de l'amo amb les eines del mateix amo». Que aquest camí que suposen les masculinitats igualitàries us sigui tan profitós com de ben segur serà per la societat que us envolta. Bon camí.

Referències bibliogràfiques

- Amorós, C. (2006). *La gran diferencia y sus pequeñas consecuencias para las luchas de las mujeres*. Madrid: Cátedra.
- Amorós, C. y Miguel, A. de (eds.). (2007). *Teoría feminista: de la Ilustración a la globalización. Vol. 1: De la Ilustración al segundo sexo*. Madrid: Minerva.
- Aresti, N. (2010). *Masculinidades en tela de juicio*. Madrid: Cátedra.
- Azpiazu, J. (2017). *Masculinidades y feminismos*. Barcelona: Virus.
- Bacete, R. (2017). *Nuevos hombres buenos. La masculinidad en la era del feminismo*. Barcelona: Península.
- Bacete, R. (2019). *El poder de los chicos. Retos, preguntas y respuestas para los niños de hoy*. Barcelona: Destino.
- Badinter, E. (1993). *XY. La identidad masculina*. Madrid: Alianza.
- Beauvoir, S. de (2005). *El segundo sexo*. Madrid: Cátedra.
- Bonino, L. (2000). Varones, género y salud mental: deconstruyendo la «normalidad» masculina. En M. Segarra y À. Carabí (eds.), *Nuevas masculinidades* (pp. 41-64). Barcelona: Icaria.
- Bonino, L. (2003). Masculinidad hegemónica e identidad masculina. *Dossiers Feministes*, 6, 7-36.

- Bonino, L. (2004). Los varones ante el problema de la igualdad con las mujeres. En C. Lomas (comp.), *Los chicos también lloran. Identidades masculinas, igualdad entre los sexos y coeducación*. Barcelona: Paidós.
- Bourdieu, P. (2000). *La dominación masculina*. Barcelona: Anagrama.
- Butler, J. (2006). *Deshacer el género*. Barcelona: Paidós.
- Butler, J. (2007). *El género en disputa. El feminismo y subversión de la identidad*. Barcelona: Paidós.
- Carabí, À. (2000). Construyendo nuevas masculinidades: una introducción. En M. Segarra y À. Carabí (eds.), *Nuevas masculinidades* (pp. 15-27). Barcelona: Icaria.
- Connell, R. (2003). La organización social de la masculinidad. En C. Lomas (comp.), *¿Todos los hombres son iguales? Identidades masculinas y cambios sociales* (pp. 31-53). Barcelona: Paidós.
- Delgado Ontivero, L. S. (2019). *Locus de género: Masculinidades y espacios urbanos en contextos de cambio*. Asparkia: investigació feminista, 2019, núm. 35, p. 45-65
- Far Ferrer, M. (2021). *Manuscrito para tripulantes que surcan la igualdad. Una ruta por las masculinidades*. Palma: Edicions UIB.
- Foucault, M. (2002). *La arqueología del saber*. Buenos Aires: Siglo XXI.
- Freire, P. (1972): *Pedagogía del oprimido*. Buenos Aires, Siglo XXI.
- (1990): *La naturaleza política de la educación*. Barcelona, Ediciones Paidós.
- Gil Calvo, E. (1997). *El nuevo sexo débil. Los dilemas del varón posmoderno*. Madrid: Temas de hoy.
- Gómez Alonso, J. (2004). *El amor en la sociedad del riesgo*. Barcelona, España: El Roure.
- Gramsci, Antonio. (1972). *Introducción a la filosofía de la praxis*. Edit. Península, Barcelona, España.
- Harris, M. (2011) «Antropología cultural», Madrid, Alianza Editorial.
- Herrera, C. (2019). *Hombres que ya no hacen sufrir por amor. Transformando las masculinidades*. Madrid: Catarata.
- Kimmel, M. (2019). *Hombres (blancos) cabreados. La masculinidad al final de una era*. Valencia: Barlin.
- Lomas, C. (comp.). (2003). *¿Todos los hombres son iguales? Identidades masculinas y cambios sociales*. Barcelona: Paidós.9
- Lomas, C. (comp.). (2004). *Los chicos también lloran. Identidades masculinas, igualdad entre los sexos y coeducación*. Barcelona: Paidós.
- Lorde, Audre. (1984). *The master's tools will never dismantle the master's house*. In Sister outsider. Trumansburg, N.Y., The Crossing Press.

- Lorente Acosta, M. (2009). *Los nuevos hombres nuevos: Los miedos de siempre en tiempos de igualdad*. Madrid: Destino.
- Millet, K. (1969). *Política Sexual*. México: Aguilar.
- Moreno, M. y Ruiz, C. (2018). *Igualdad de género*. Barcelona: Anaya.
- Pescador, E. (2004). Cambio de las masculinidades desde la educación. [https:// voces de hombres.files.wordpress.com/2008/10/cambio-de-las-masculinidades-desde-la-educacion.pdf](https://voces dehombres.files.wordpress.com/2008/10/cambio-de-las-masculinidades-desde-la-educacion.pdf).
- Ruiz Repullo, C. (2017). *Estrategias para educar en y para la igualdad: coeducar en los centros*. Revista Atlánticas- Revista Internacional de Estudios Feministas, 2(1), pp. 161-191.
- Real, T. (1995). *Engendrar a nuestros hijos; reencontrarnos: algunas reflexiones sobre la transformación de los legados masculinos*. Resistencia cultural: Creencias desafiantes sobre hombres, mujeres y terapia , Editado por: Weingarten, K. 27 - 43 . Nueva York : La Haworth Press, Inc
- Salazar, O. (2018). *El hombre que no deberíamos ser*. Barcelona: Planeta.
- Salazar, O. (2019). *#WeToo. Brújula para jóvenes feministas*. Barcelona: Planeta.
- Seidler, V. (1995). Los hombres heterosexuales y su vida emocional. *Debate Feminista*, 11, 78-111.
- Seidler, V. (2006). *Masculinidades. Culturas globales y vidas íntimas*. Londres: Montesinos.
- Subirats, M. (2017). *Coeducación, apuesta por la libertad*. Barcelona: Octaedro.
- Tomé, A. y Rambla, X. (2001). *Contra el sexismo. Coeducación y democracia en la escuela*. Madrid: Síntesis.
- Valcárcel, A. (2008). *Feminismo en el mundo global*. Madrid: Cátedra.
- Weeks, Jeffrey. (1998). *La invención de la sexualidad*. Paidós-Programa Universitario de Estudios de Género, Universidad Nacional Autónoma de México, México, D. F.